



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Διαχείριση Συλλόγων Πολιτιστικών Οργανισμών

Βασικές Έννοιες

Αλεξάνδρα Μπούνια
Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και
Επικοινωνίας



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Βασικές Έννοιες - Εισαγωγή

ΠΟΙΟΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ;

- Μουσεία
- Αρχεία
- Βιβλιοθήκες
- Χώροι πολιτισμικής αναφοράς
- Ιστορικές οικίες
- Ιδιώτες (συλλέκτες ή μη)
- Εταιρείες (εταιρικές συλλογές, αρχεία)
- Δημόσιοι οργανισμοί (π.χ. Υπηρεσίες υγείας)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ (collections management)

- Δηλώνει τη φυσική φροντίδα και την τεκμηρίωση των συλλογών.
- Αποτελεί τη βάση, επάνω στην οποία οικοδομούνται οι λοιπές δραστηριότητες του πολιτιστικού φορέα.



Τι περιλαμβάνει;

- Τεκμηρίωση (καταγραφή, φωτογράφιση, έρευνα)
- Φροντίδα (αποθήκευση, ασφάλεια, προληπτική συντήρηση)
- Επικοινωνία (μελέτη, έκθεση, δημοσίευση, οργάνωση προγραμμάτων, κ.λπ.)

Τι περιλαμβάνει;

- Ανάπτυξη των συλλογών (απόκτηση, απομάκρυνση, δανεισμός, μεταφορά)
- Διαχείριση κινδύνου (ασφάλεια, συντήρηση, περιβαλλοντικοί έλεγχοι)
- Διαχείριση υλικού (τεκμηρίωση, καταλογογράφηση, ψηφιοποίηση)
- Διαχείριση πρόσβασης (ερμηνεία, πνευματικά δικαιώματα, διαχείριση γνώσης)
- Νομικά θέματα (εξασφάλιση ιδιοκτησίας, σωστή διοίκηση)

ΘΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΕΞΗΣ ΘΕΜΑΤΑ:

- Μουσειακή συλλογή – μουσειακό αρχείο: δημιουργία διαφόρων τύπων συλλογών. Τύποι και ιδιαιτερότητες των επιμέρους κατηγοριών.
- Διαχείριση συλλογών: τομείς, αντικείμενα, θέματα, ανάπτυξη στρατηγικών διαχείρισης.
- Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ο ρόλος των πολιτιστικών φορέων.

ΘΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΕΞΗΣ ΘΕΜΑΤΑ:

- Δημιουργία και διαχείριση συλλογών: θέματα κόστους.
- Η (μουσειακή) τεκμηρίωση: εθνικές και διεθνείς πρωτοβουλίες.
- Έρευνα των συλλογών και διάδοση της γνώσης.
- Ασφάλεια των συλλογών.
- Μεταφορά & Αποθήκευση.

ΘΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΕΞΗΣ ΘΕΜΑΤΑ:

- Προετοιμασία για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών (disaster planning).
- Το (φυσικό) περιβάλλον του πολιτιστικού φορέα (προληπτική συντήρηση) (το αντικείμενο αυτό καλύπτεται από άλλο μάθημα).
- Πνευματικά δικαιώματα – Νομοθεσία.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

- «Συλλέγειν» σημαίνει να μαζεύει κανείς αντικείμενα που ανήκουν σε μία συγκεκριμένη κατηγορία που συμβαίνει να ενδιαφέρει τον συλλέκτη ... και η συλλογή είναι αυτό που έχει μαζευτεί.». Alsop (1982: 70)

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

- «Οι συλλογές είναι ενότητες αντικειμένων, και, όπως όλες οι ενότητες αντικειμένων, είναι μία πράξη της φαντασίας, εν μέρει ομαδική και εν μέρει ατομική, μια μεταφορά που προορίζεται να δημιουργήσει νοήματα τα οποία βοηθούν στον σχηματισμό της ατομικής ταυτότητας και κάθε ατομικής αντίληψης του κόσμου. Οι συλλογές δημιουργούνται για λόγους που αντιμετωπίζονται από τους κατόχους τους ως μεταφορά αυτών από τον κόσμο των απλών αγαθών σε έναν με ειδική σημασία, έναν για τον οποίο η πιο κατάλληλη λέξη είναι 'ιερός'. Οι συλλογές κατέχουν μια συγκεκριμένη θέση στις διαδικασίες με τις οποίες δημιουργείται η αξία, διότι η αξία είναι, σε μεγάλο βαθμό, δημιουργία της φαντασίας παρά ανάγκη. Και στο παιχνίδι της φαντασίας τα αντικείμενα καθεαυτά αποτελούν δυναμικούς δράστες.» (Pearce, 1995: 27).

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

- «Μία συλλογή είναι ένα οργανωμένο σύνολο επιλεγμένων υλικών αποδείξεων της ανθρώπινης δραστηριότητας ή του φυσικού περιβάλλοντος, που συνοδεύεται από σχετικό πληροφοριακό υλικό. Παράλληλα με τα αντικείμενα, τα επιστημονικά δείγματα και τα έργα τέχνης που φυλάσσονται σε ένα μουσείο, η συλλογή μπορεί να περιλαμβάνει κτήρια ή θέσεις» (Βρετανική Ένωση Μουσείων, 1998)

ΕΝΝΟΙΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ:

- Επιλογή
- Αντιπροσωπευτικότητα
- Ταξινόμηση

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

- Οι μουσειακές συλλογές αποτελούνται από περισσότερα του ενός αντικείμενα.
- Τα αντικείμενα είναι ταξινομημένα και οργανωμένα.
- Τα αντικείμενα αυτά θεωρούνται σημαντικά *από* και *για* τους ανθρώπους.
- Έχουν συλλεγεί με στόχο να διατηρηθούν για το μέλλον.
- Οι συλλογές εξυπηρετούν τους στόχους και την προοπτική του ιδρύματος που τις φυλάσσει.
- Η ακεραιότητα του κάθε αντικειμένου και της πληροφορίας που σχετίζεται με αυτό είναι κεντρικής σημασίας για το μουσείο.
- Οι συλλογές φυλάσσονται με βάση συγκεκριμένες επαγγελματικές προδιαγραφές. (Nickolson και Williams, 2002)

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ

- Το αρχείο (εκτός των ορίων της μουσειολογίας), ορίζει τεκμήρια κοινωνικής δραστηριότητας και δράσης ομάδων και οργανισμών, τα οποία διαφυλάσσονται επειδή έχουν διηνηκερή αξία για τα άτομα, τους οργανισμούς ή την κοινωνία (McKemish, 2000: 21-22).
- «Τεκμήριο» είναι «ένα φυσικό αντικείμενο ή μέσο, πάνω ή μέσα στο οποίο οι πληροφορίες έχουν εγγραφεί σχεδόν μόνιμα και με τρόπο ώστε να μπορούν να ανακληθούν (με τον κατάλληλο εξοπλισμό) (McKemish, 2000: 25).
- «Μουσειακό αρχείο» είναι το σύνολο του υλικού που φυλάσσεται στον χώρο ενός μουσείου (αντικείμενα συν το υλικό τεκμηρίωσης που τα συνοδεύει).

ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

- Προεκτείνοντας τη σκέψη του αρχείου, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι με τη φράση «μουσειακή συλλογή» εννοούμε το «μουσειακό αρχείο», δηλ. τα αντικείμενα αλλά και ό,τι άλλο σχετίζεται με αυτά και συνεισφέρει στην κατανόηση, ερμηνεία και χρήση τους. Ενδεικτικά αναφέρουμε: μαρτυρίες όλων των τύπων, πληροφορίες από διάφορες πηγές, δελτία, σχέδια, φωτογραφίες, κ.ο.κ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

- Η διαχείριση συλλογών βασίζεται σε αποτελεσματική διαχείριση πληροφορίας.
- Τύποι πληροφορίας:
 - Θέση
 - Ερμηνευτική πληροφορία (αφηγήσεις)
 - Νομικές πληροφορίες (δικαιώματα)
 - Οικονομική πληροφορία (αξίες, ασφάλιση)
 - Πληροφορία πρόσβασης
 - Οπτική πληροφορία (φωτογραφίες)
 - Πληροφορίες που αφορούν στη διαχείριση
 - Πληροφορία που αφορά στη σημασία
 - Πληροφορίες για προηγούμενες χρήσεις, αλλά και επεμβάσεις

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Χρόνος
- Χρήμα
- Άνθρωποι
- Εξειδίκευση

- Μία συλλογή συνήθους μεγέθους αποτελείται από 50.000 ως 100.000 αντικείμενα. Κάποιες συλλογές περιλαμβάνουν εκατομμύρια αντικειμένων.
- Χρειάζεται να γίνεται επιλογή και να υπάρχει μία λογική προσέγγιση (γνώμονες συνήθως είναι η σημασία και το ενδιαφέρον του κοινού).
- Ο επαγγελματίας δομεί μία πολιτική διαχείρισης συλλογών

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

- Πρόκειται για ένα πλήρες, συγκροτημένο γραπτό κείμενο που αναφέρεται σε όλα τα ζητήματα ύπαρξης και λειτουργίας ενός μουσείου.
- Καταγράφονται και ορίζονται οι επαγγελματικές προδιαγραφές με βάση τις οποίες λειτουργεί ο συγκεκριμένος φορέας φροντίζει τα αντικείμενα που έχει υπό την προστασία του.
- Χρησιμοποιείται ως οδηγός για το προσωπικό του φορέα και ως πηγή πληροφορίας για το κοινό

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ.

Καλυπτει...

- Τους σκοπούς του μουσείου (ή άλλου φορέα) και τη συλλεκτική του πολιτική.
- Τη μέθοδο (ή τις μεθόδους) με την οποία (ή τις οποίες) το μουσείο αποκτά αντικείμενα για τη συλλογή του.
- Τη μέθοδο (ή τις μεθόδους) που το μουσείο ακολουθεί για την απομάκρυνση αντικειμένων από τη συλλογή του.
- Τους κανόνες με τους οποίους το μουσείο διαχειρίζεται ζητήματα δανεισμού αντικειμένων προς και από τις συλλογές του.
- Τον τρόπο με τον οποίο το μουσείο χειρίζεται τα αντικείμενα που υπάρχουν στη φύλαξή του.
- Τη φροντίδα και τον έλεγχο των συλλογών γενικά.
- Την εξασφάλιση της πρόσβασης στις συλλογές.
- Την πολιτική ασφάλισης των συλλογών.
- Τον τρόπο καταγραφής των αντικειμένων της συλλογής: ποιος, πότε και πώς διατηρεί, ανανεώνει, διαφυλάσσει τα αρχεία καταγραφής του οργανισμού.

(α) ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΟΥ

- Βασικό ζήτημα: πληροφόρηση για
 - τη δήλωση σκοπιμότητας του φορέα (mission statement), δηλαδή τον ρόλο του και τις χρήσεις των συλλογών του, τους άμεσους στόχους που σχετίζονται με τη συλλογή.
 - Διαδικασία δύσκολη και επίπονη (ειδικά για τους μικρούς φορείς)

(β) ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Αντικείμενα μπορούν να προστεθούν σε μια συλλογή από δωρεά, κληρονομιά, αγορά, ανταλλαγή, έρευνα πεδίου, ή κάποια άλλη δραστηριότητα. Πριν όμως γίνει αυτό είναι απαραίτητο να υπάρχει από την πλευρά του μουσείου σαφής προσδιορισμός αυτών των διαδικασιών, των στόχων της συλλογής, κ.ο.κ.

(β) ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Ο φορέας οφείλει:
 - να ορίσει το είδος ή τα είδη των συλλογών που διατηρεί,
 - να διατυπώσει εσωτερικές διαδικασίες για τη διαμόρφωση συλλεκτικών στόχων και για την παρακολούθηση αυτών,
 - να διαμορφώσει τις επιφυλάξεις με βάση τις οποίες δεν θα δέχεται αντικείμενα για τη συλλογή του,
 - να αποφύγει τους πειρασμούς αποδοχής αντικειμένων που δεν έχουν σαφή και ξεκάθαρη προέλευση (απαλλαγμένη δηλαδή από πιθανότητες λαθραίας διακίνησης)

(β) ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

- να διατυπώσει μια σαφή και ασφαλή πολιτική ως προς την αποδοχή δωρεών,
- να παρέχει οδηγίες για τον τρόπο με τον οποίο θα χειριστεί τα πνευματικά δικαιώματα των αντικειμένων της συλλογής του,
- να διαμορφώσει κανόνες για την τεκμηρίωση,
- να ορίσει τις διαδικασίες με τις οποίες το μουσείο πιστοποιεί την αυθεντικότητα των αντικειμένων του,
- να δημιουργήσει έναν σαφή κώδικα για τις σχέσεις με δωρητές και ευεργέτες

(γ) ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

- Ζήτημα εξαιρετικά λεπτό, και για άλλες κοινωνίες, αλλά ιδιαιτέρως για την ελληνική.
- Συνδέεται με το προηγούμενο, καθώς αποτελεί το «δίδυμο» της απόκτησης αντικειμένων.

(δ) ΔΑΝΕΙΣΜΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Αναφερόμαστε τόσο σε ζητήματα δανεισμού αντικειμένων του μουσείου σε άλλα μουσεία ή οργανισμούς για μεγαλύτερα ή μικρότερα χρονικά διαστήματα, όσο και για το αντίθετο, δανεισμό δηλαδή αντικειμένων από άλλα μουσεία, ίσως και του εξωτερικού, για τη διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων ή άλλων δραστηριοτήτων.
- Όλα τα στάδια, από τον προσδιορισμό τού ποιος ευθύνεται για ποιο κομμάτι της διαδικασίας, μέχρι τα ζητήματα τού ποιος εγκρίνει έναν δανεισμό και ποιος τον αποφασίζει, θα πρέπει να υπάρχουν στον προβληματισμό ενός μουσείου και να δηλώνονται ρητώς τόσο οι τυπικές διαδικασίες όσο και τα πεδία ευθύνης.

(ε) ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

- Συμπεριλαμβάνονται όλα τα κείμενα που αναφέρουν ποιος ευθύνεται για τι ακριβώς στον τομέα αυτό, ποιες είναι οι σταθερές αρχές φροντίδας των αντικειμένων ενός μουσείου, αλλά και όλα όσα αφορούν στην προστασία από έκτακτες ανάγκες.

(ΣΤ) Η ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

- Συμπεριλαμβάνονται τόσο οι διαδικασίες όσο και τα έγγραφα τα οποία καλείται να χρησιμοποιεί το μουσείο κατά τη λειτουργία του. Στις διαδικασίες ανήκουν πέρα από τη συμπλήρωση των εντύπων και / ή την ηλεκτρονική καταγραφή, η φωτογράφιση των αντικειμένων και η έρευνα για αυτά.

(ζ) Η ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ (ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ)

- Συμπεριλαμβάνεται και η προστασία του μουσειακού αρχείου, αλλά και η προστασία των επισκεπτών.
- Θέμα εξαιρετικά σύνθετο, που προϋποθέτει τη λήψη σημαντικών αποφάσεων από την πλευρά του οργανισμού, οι οποίες στη συνέχεια κατευθύνουν τις λοιπές εφαρμογές.

(η) ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ

- Οι διαδικασίες με τις οποίες γίνεται η απογραφή των συλλογών, η συχνότητα, τα πρόσωπα και οι επαγγελματικές θέσεις των οποίων αποτελεί αρμοδιότητα.

(Θ) ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

- Επηρεάζεται και επηρεάζει τις υπόλοιπες διαδικασίες της διαχείρισης των συλλογών. Τα θέματα πρόσβασης σχετίζονται με την αποθήκευση των συλλογών, με την τεκμηρίωση αυτών, με την έρευνα, με την ασφάλειά τους, αλλά φυσικά και με την έκθεσή τους.
- Φυσική και πνευματική πρόσβασης (= διευκολύνσεις που ο φορέας παρέχει στο κοινό του κάθε κατηγορίας για να μπορέσει να αξιοποιήσει τις συλλογές του)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ

- Δείτε επιπλέον:
 - American Alliance of Museums, *Developing a Collections Management Policy*, 2012 (διαθέσιμο ηλεκτρονικά στη διεύθυνση <http://aam-us.org/docs/continuum/developing-a-cmp-final.pdf> - ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 19-9-2013).
- Το blog στην παρακάτω διεύθυνση έχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το τι είναι και τι κάνει η διαχείριση συλλογών:
 - <http://managingcollections.blogspot.gr/> (τελευταία επίσκεψη 19-9-2013)